

НЕЙТРАЛІЗАЦІЯ ЗАГРОЗ ЕКОЛОГІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Сергій Іванюта, *д-р техн. наук, с.н.с., відділ критичної інфраструктури, енергетичної та екологічної безпеки центру безпекових досліджень НІСД*

Проаналізовано тенденції вияву загроз екологічній безпеці в результаті російської збройної агресії. Запропоновано рекомендації щодо розв'язання певних проблем нейтралізації актуальних загроз екологічній безпеці з урахуванням євроінтеграційних процесів.

Висновки та рекомендації

З метою нейтралізації актуальних загроз екологічній безпеці держави з урахуванням євроінтеграційних процесів, збереження та подальшого відновлення основних компонентів довкілля в умовах російської збройної агресії Кабінету Міністрів України, Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України **рекомендується:**

- 1) забезпечити супровід у Верховній Раді України євроінтеграційних законопроектів з питань екологічної політики та природокористування;
- 2) сприяти створенню проектів із захисту та відновлення довкілля, «зеленої» трансформації економіки для участі у програмі ІРА-III;
- 3) реалізувати комплекс заходів з консервації, рекультивації та поліпшення якості ґрунтів, постраждалих внаслідок російської агресії;
- 4) розширити території природно-заповідного фонду через включення консервованих земель для досягнення цільових показників ЄС.

Обґрунтування

Широкомасштабна збройна агресія РФ проти України, зокрема спровоковані ракетними обстрілами аварії на об'єктах критичної інфраструктури, завдають колосальної шкоди багатьом екосистемам, створюють величезні ризики для життя населення.

При цьому варто враховувати, що негативний вплив російської збройної агресії на довкілля може поширитися на територію практично всього Європейського континенту і призвести до значного дисбалансу екосистем не лише України, але й країн ЄС на десятки років.

Подолання руйнувань та їх наслідків за умов дефіциту коштів у державі, передбачає пошук додаткових ресурсів і засобів, які мають використовуватися не лише для компенсації збитків, завданих довкіллю, але й для відновлення навколишнього середовища як базису життєдіяльності населення та економічного розвитку держави.

Надання Україні статусу кандидата на членство в Європейському Союзі за таких обставин відкриває нові можливості для співпраці з ЄС у сфері відновлення довкілля, постраждалого внаслідок російської збройної агресії. Адже у новому статусі Україні доступна фінансова допомога ЄС у формі грантів, інвестицій та технічної підтримки, призначена для країн, які готуються до вступу в ЄС.

Держави – кандидати на членство в ЄС користуються різними програмами підтримки ЄС. Одна з таких програм – Інструмент допомоги перед вступом – *Instrument for Pre-Accession (IPA)*. Програма спрямована на розбудову інститутів у державах-кандидатах за зразком ЄС, зокрема у сферах транспортної інфраструктури, охорони довкілля, регіональної співпраці, підвищення якості людського капіталу та активізації механізмів економічного розвитку країн, які готуються до вступу. Бюджет програми IPA-III, розрахованої на 2021–2027 рр., становить 14,8 млрд євро.

Водночас, для успішного залучення України до участі в європейських програмах допомоги вкрай важливе значення має гармонізація національного природоохоронного законодавства з європейським.

Упродовж 2022 р. у рамках імплементації Угоди про асоціацію Україна – ЄС Верховна Рада України схвалила дев'ять євроінтеграційних законів з питань екологічної політики та природокористування, ще п'ять законопроектів цієї категорії наразі розглядаються в парламенті (*див. Додаток*).

Зазначені законопроекти тісно пов'язані з пріоритетами європейської екологічної політики. Їх ухвалення сприятиме практичному впровадженню європейських підходів і механізмів, спрямованих на поліпшення екологічної ситуації.

Зокрема, проєкт Закону «Про забезпечення конституційних прав громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля» (реєстр. № 6004-д) визначає правові та організаційні засади запобігання, зменшення, контролю та усунення промислового забруднення довкілля. Ухвалення цього закону сприятиме екологічній модернізації промисловості, що дасть змогу зменшити її негативний вплив на довкілля, скоротити викиди забруднюючих речовин у повітря до рівня європейських нормативів екологічної безпеки.

Водночас, згідно з висновком Кабінету Міністрів України, законопроект лише частково забезпечує імплементацію положень Директиви 2010/75/ЄС про промислові викиди.

Впровадження в Україні європейських принципів функціонування територій Смарагдової мережі (англ. *Emerald network*; Смарагдова мережа складається з територій особливого природоохоронного значення (*Areas of Special Conservation*

Interest, ASCI) потребує ухвалення законопроекту (реєстр. № 4461), який передбачає законодавчо встановити правові та організаційні засади визначення територій Смарагдової мережі та управління ними в Україні. Ухвалення цього закону сприятиме збереженню природних оселищ, видів фауни і флори, котрі потребують особливої охорони, конкретизації правових та організаційних засад оцінки впливу господарської діяльності, яка може суттєво позначитися на екологічній ситуації територій Смарагдової мережі. При цьому процедура ухвалення рішень щодо здійснення господарської діяльності передбачає збереження біорізноманіття, врахування державних, громадських та приватних інтересів, виконання зобов'язань України за міжнародними угодами, згоду на обов'язковість яких дала Верховна Рада України.

Проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо використання та обігу піротехнічних виробів» (реєстр. № 7438), передбачає вдосконалення та деталізацію суб'єктів, уповноважених здійснювати контроль за використанням і продажем піротехнічних виробів. Документ спрямований на забезпечення громадського порядку та безпеки, захист населення від негативних наслідків використання піротехнічних виробів, посилення боротьби з жорстоким поводженням з тваринами та наближення українського права до права Європейського Союзу в цій сфері.

Негативні наслідки російської збройної агресії для навколишнього середовища виявлятимуться ще протягом багатьох років. Така ситуація потребує посилення дієздатності моніторингу довкілля, зокрема за допомогою залучення засобів дистанційного зондування Землі спільно з країнами ЄС. Важливе значення для удосконалення та підвищення спроможності моніторингу довкілля має ухвалення законопроекту «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної системи моніторингу довкілля», що передбачено підпунктом «б» підпункту 6 пункту 1 рішення Ради національної безпеки і оборони України від 23 березня 2021 р. «Про виклики і загрози національній безпеці України в екологічній сфері та першочергові заходи щодо їх нейтралізації», уведеного в дію Указом Президента України від 23 березня 2021 р. № 111.

Додаток

Євроінтеграційні законопроекти з питань екологічної політики та природокористування¹

Назва законопроекту	Дата реєстрації та реєстраційний номер	Поточний статус
Про державний екологічний контроль	від 19.02.2020 № 3091	Прийнято в першому читанні 15.07.2021
Про території Смарагдової мережі	від 04.12.2020 № 4461	Надано висновок Комітету про розгляд 08.09.2021
Про забезпечення конституційних прав громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля	від 22.09.2021 № 6004-д	Надано висновок Комітету про розгляд 26.01.2023
Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо використання та обігу піротехнічних виробів	від 06.06.2022 № 7438	Прийнято за основу 16.08.2022
Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту людини від впливу іонізуючого випромінювання	від 23.11.2022 № 8223	Надано висновок Комітету про розгляд 26.12.2022

¹ Див: URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/commBillProcIdMain/5279?current=1>